

★

GHEORGHE MAMULARU

**UN SECOL DE ISTORIE AL STĂȚIUNII
CĂLIMĂNEȘTI — CĂCIULATA**

★

Inceputul secolului al XIX-lea regăsea în zona Călimănești-Căciulata-Cozia aceeași atmosferă a satului de pe moșia mănăstirii Cozia cu locuitorii în marea lor majoritate clăcași pe pământurile deținute de vechea ctitorie voievodală. Poate atunci în acel inceput de secol nimenei nu s-ar fi gândit că anii care vor urma au să confere Călimăneștiului valențe noi.

Cunoscute de localnici de multă vreme izvoarele minerale de aici nu își cștigaseră încă faima de izvoare de sănătate. Totuși apele minerale de la Călimănești sunt menționate de C. Marsil în 1827 și de dr. Mayer cu doi ani mai tîrziu.

De fapt cu o considerabilă doză de empirism izvoarele minerale de la Călimănești erau folosite nu numai de locuitorii satelor vecine dar și de o seamă de personalități. Astfel la 28 iunie 1839, Ocîrmuirea jud. Vilcea ordona subocîrmuirii plaiului Cozia să pregătească primirea și găduirea la „apele de la Călimănești” a două personalități marcase ale vremii: vorniceasca Zmaranda Ghica și Sevastița Suțu¹. Tot în luna iunie a aceluiași an se iau măsuri pentru primirea „madmoaselei Eliza Blarenberg” pentru care Departamentul Pricinilor din Iâuntru anunță că „vine la apele minerale de la Călimănești dintr-acel județ” cerind „...a se luce cuvințioasă îngrijire spre întîmpinarea și înlesnirea tuturor celor atingătoare de a dumnesei odihnităre și într-u totu mulțumitoare petrecere acolo...”².

Informațiile acestea consemnează parte din incepurile afirmările apelor minerale de la Călimănești dincolo de granițele satului și județului.

Descoperirea în jurul anului 1848 a izvorului numit azi nr. 1 Căciulata a deschis noi perspective acestel zone balneare.

Se pare că odată cu Călimăneștiul și Căciulata intră în circuitul balnear și izvorul termal de la Bivolari. Ne bazăm afirmația pe existența unei pisani săpate pe un poroț al peșterii din curtea mănăstirii Turnu unde sunt consemnați la 13 septembrie 1843 șapte boieri și două boieroice veniți probabil pentru băi la Bivolari și eventual pentru apa de la Căciulata³.

1. Arh. Stat. Rm. Vilcea, Ocîrmuirea județului Vilcea, dos. 5/1839, f. 15.

2. Ibidem, f. 10. Eliza Blarenberg era nepoata domnitorului Alexandru Ghica.

3. Grigore Urișescu, Mănăstirea Turnu, în „Mitropolia Olteniei”, an XIX (1967) nr. 3-4, p. 207.

Doisprezece ani mai tîrziu boierul piteștean Nicolae Cornățeanu intr-o scrisoare adresată episcopului Climent al Argeșului arăta că are niște lucruri lăsate la mănăstirea Turnu: „...cari le vor arăta călugării și să le avem noi ale noastre căci sunt aici anii de cînd ne ducem la bâi acolo”⁴.

Fără discuție că Nicolae Cornățeanu va fi beneficiat și el de izvorul de la Căciulata care începînd din decenul al VI-lea s-a bucurat de îngrijirea lui Al. C. Golesou-Albul. Acesta dindu-și seama de calitățile curative deosebite ale acestui izvor în afară de faptul că el însuși bolnav l-a folosit mai mulți ani de-a rîndul a adus mereu mai mulți suferinzi făcînd și o largă propagandă acestei surse minerale. Dindu-și seama de pericolul înălțării care amenința sursa la fiecare creștere a nivelului Oltului, a pus să fie săpat. În săpătură introducînd un ștubel de lemn în care se aduna apa apoi pe o gură în formă de șipot, asigurînd apoi această primă captare cu un zid de piatră. La 1868 el se afla încă la Călimănești ocupîndu-se de această lucrare care după cum însăși nota într-o scrisoare către mama sa îl pasiona foarte mult⁵.

Interesul general pentru apele minerale de la Călimănești-Căciulata crește considerabil mai ales după ce calitățile curative ale izvorului de curind captat apară la iveală. Guvernul și domnitorul Țării Românești se intereseză tot în mai deaproape, acesta fiind motivul vizitei „la apele minerale de la Călimănești” a doctorului Carol Davila pe acela vreme „ober ștab dohtor” al Departamentului ostășesc. Vizita începe la 27 mai 1855 doctorul fiind însotit din partea Ocîrmuirii jud. Vilcea de Costache Zugrăvescu⁶. Rămînd impresionat de calitățile curative ale apelor din zona Călimănești-Căciulata-Cozia, Carol Davila propunea înființarea aici a unui stabiliment balnear pentru ostași asemănător celui aflat deja în funcțiune la Olănești. La fel de impresionat vor fi fost și medicii Fetu și Caillat care au numai cuvinte de laudă pentru apele minerale de la Căciulata și Călimănești, în lucrarea: „Voyage medical dans les Provinces Danubiens” apărută în 1858. Deși sursele minerale încep să fie din ce în ce mai cunoscute totuși după jumătatea secolului trecut, dotările și satele din zonă nu cunosc o dezvoltare prea mare; vizitatorii trebuiind a se mulțumi cu chilile mănăstirii sau încăperile săracioaselor case țărănești pentru găzduire, iar circumstația că de arendașul moșiei mânăstirii Cozia în Călimănești era singurul loc unde cel venită se puteau aproviziona. În ceea ce privește cura balneară în sine nu existau alte amenajări decît rudimentarele captări ale izvoarelor.

După secularizarea averilor mânăstirești decretată de Alexandru Ioan Cuza în 1861 moșia Călimănești intră în proprietatea statului cu toate bunurile sale. Exploatată și în această nouă situație, prin arendare, moșia aducea importante venituri din administrarea izvoarelor minerale. Există foarte frecvent practica subarendării, arendașul care contractase cu statul exploatarea moșiei încheia la rîndu-i un contract cu obștea locuitorilor satului Călimănești. În afară de pămînt erau inscrise în asemenei contracție și veniturile băilor minerale pentru care nu de puține ori izbucneau conflicte între părțile contractante, căci această parte a bunurilor moșiei

4. Ibidem.

5. Anastasie Iordache, Golești local și rolul lor în istoria României, București, 1979, p. 398.

6. Arh. Stat., Vilcea, Ocîrmuirea Jud. Vilcea, dos. 10/1855, f. 693.

reprezenta cinci săsimi din valoarea lor totală⁷. Importanța acestui surse de venit făcea ca arendașii să caute să impună țărănilor clauze în plus pentru veniturile apelor minerale, refuzând uneori să le predea în totalitate inventarul băilor⁸.

Pentru a ne face o idee cât mai veridică asupra ceea ce însemna Călimăneștiul la începuturile celei de-a doua jumătăți a secolului trecut consemnăm din documente existența la 1869 a trei sute case a unei biserici și a unei case de primărie, incluse fiind în această statistică și așezările Căciulata și Seaca⁹. În ceea ce privește dotările stațiunii, acestea se limitează în 1865 la o clădire cu cîteva încăperi, care împreună cu mobilierul lor erau sub controlul direct al arendașului moșiei¹⁰. Tot aici putem include și un număr de bădane, butonie și vedre pentru transportul sau depozitarea apelor minerale, folosite uneori în funcție de recolta de prune, cind pentru boască cind pentru apa tămăduitoare¹¹. Pentru a obține un maxim profit din administrarea izvoarelor minerale arendașii nu se sfiau să perceapă prețuri foarte mari atât pentru hrană cît și pentru apă. Astfel într-o reclamație datată 7 iulie 1863, Matache Urșanu se plingea Prefectului județului Vilcea că este nevoie să plătească la Călimănești un șfanț și jumătate apa de o buie, un leu pentru o oca carne, o oca plină, un leu și două parale, o oca porumb cincisprezece parale, o oca luminări de prostă calitate cinci lei și douăzeci parale¹². În fapt existența unor izvoare în această localitate ce devinea tot mai vizitată face imposibilă punerea în aplicare a proiectului doctorului Carol Davila de a deschide la Călimănești un sanatoriu pentru ostași¹³.

Datorită părții mari din venitul moșiei Călimănești pe care o reprezenta administrarea apelor minerale începând din jurul anului 1868, „băile erau arendate” separat lui Carol Novak, antreprenorul joagărelor de la Brezoi. Acesta preluă de la stat mai multe pavilioane, localuri pentru băi și dependințe rudimentare, concentrate în actuala zonă centrală a stațiunii. Toate aceste construcții insumind 20–30 de camere pentru închiriat, un local de cîrciumă și „gasină” (cazinou), cîteva cabine pentru băi, bucătării și dependințe erau construite din paianță sau scindură de brad acoperite cu șită. La aceste clădiri Novak adaugă altele, aduce îmbunătățiri. Totuși veniturile administrării izvoarelor minerale nu erau atât de sigure, mai ales în condițiile unor investiții prea mari și a unor tratamente încă apropiate de emprism, ceea ce face ca după cîțiva ani de exploatare, în 1870 întreprinzătorul de la Brezoi să renunțe la această afacere arendind moșia Călimănești în sine, pămîntul și pădurile chiar dacă nu aduceau cîștiguri atât de mari ca băile, totuși acestea erau sigure și ușor fluctuante.

Din sezonul 1870 datează și prima, se pare, intervenție mai deosebită a Prefecturii județului Vilcea, deci a administrației locale de stat în infru-

7. Arh. Stat. Vilcea, Prefectura județului Vilcea, dos. 30/1866, f. 9–10.

8. Ibidem, f. 29.

9. Ibidem, dos. 160/1869, f. 23.

10. Ibidem, dos. 1/1865, f. 367–369.

11. Ibidem.

12. Ibidem, f. 367.

13. Arh. Stat. Vilcea, Prefectura județului Vilcea, dos. 47/1867, f. 9.

musejarea localității prin plantarea cu tei a străzii principale și îngrijirea mai atentă a parcului ce începuse să se profileze între clădirile moderne existente¹⁴.

Odată cu debutul sezonului următor Băile de la Câlimănești erau arrende și administrate de Gheorghe Dobrian al cărui contract era încheiat pentru cincă ani, adică pînă la 26 noiembrie 1876¹⁵. Deși sconta pe realizarea unor importante ciștiguri totuși acest nou arendaș falimentează repede deoarece mai toate construcțiile din jurul izvoarelor ajunsescă la maximum de uzură avind nevoie de reparații capitale, ce nu au putut fi făcute.

Inceputul unor anume transformări la Câlimănești este făcut în urma arendării în 1876 a veniturilor băilor lui Ioan Claus, inginer de poduri și șosele, acreditat pe lîngă Consiliul județean Vilcea¹⁶. Acesta schimbă traseul șoselei ce trece prin localitate îndreptind-o și orientind-o prin mijlocul staționului. Cu această ocazie mută „gasinul” (cuzinoul) băilor, făcind unul mai mic, schimbând locul de asemenei la o casă cu două încăperi și „două cuhnii” (bucătării), mutând de asemenei dependințele rudimentarului pavilion balnear din imediata apropiere a drumului¹⁷. Încercind să-și continuă acțiunea de transformare a băilor el cerea la 2 aprilie 1877 să-i fie arendate toate dotările pe un termen de 10—15 ani, arătind că lucrările de reparații și consolidări necesită timp, deoarece „clădirile sunt aşa de ruinate încît dacă ar bătea un vînt mai tare vă asigur că ar cădea toate dependințele care din cauza zăpezii și a vechimii sunt putrede cu desăvîrșire¹⁸...”. Totuși aceste intenții ale sale nu se realizează, Departamentul drumurilor și pădurilor statului acordind dreptul de arendă pentru băile de la Câlimănești în cursul anului 1877 lui Franz Eitel din Rm. Vilcea¹⁹.

Sezonul din anul 1877 nu a fost deloc propice băilor, izbucnirea războiului pentru independență a făcut ca stabilimentul balnear să fie rechizitionat pentru nevoile armatei. La predarea inventarului băilor de la Câlimănești efectuată la 8 iulie 1878 către noul arendaș Costache Dimitriu se constată starea deplorabilă a construcțiilor și dotărilor. Majoritatea încăperilor fiind improprii scopului propus, neputind găzdui vizitatorii, iar băilor propriu-zise lipsindu-le minimul de dotări care le-ar fi făcut folosibile²⁰. Cu deosebite eforturi stabilimentul balnear de la Câlimănești a fost repus într-o precară stare de funcționare care a necesitat însă în decursul vremii permanente reparații.

Situația aceasta neputind să mai dăinuie, veniturile statului scăzând substanțial, se iau măsuri pentru construirea unui pavilion balnear modern care să înlocuiască îngrămădirea de construcții insalubre apropape dărimate.

În adevăr către sfîrșitul anului 1882 și începutul anului 1883 sunt deschise lucrările de construcție ale aşa zisului „Stabiliment balnear de la Câlimănești”, finanțate în întregime de stat. Un ziar vilcean de epocă consemna cazul ca un eveniment deosebit, considerind lucrarea ca „magni-

14. Ibidem, dos. 34/1870, f. 10.

15. Ibidem, f. 214—215.

16. Ibidem, f. 214—215.

17. Ibidem.

18. Ibidem, f. 219.

19. Ibidem, f. 263.

20. Ibidem, dos. 4/1878, f. 99—103.

fică²¹. Se aștepta mult de la această investiție a statului, de altfel singura din județ. În special pătura negușorimii locale își vedea afacerile tot mai înfloritoare căci se prevedea că acest stabiliment balnearva atrage în județul nostru o mulțime de străini, ne vom face mai cunoscuți și ca consecință o mulțime de bani se vor vârsa și la noi în timpul verii, pentru folosul comerțului²².

Construcția pavilionului balnear central în stil elvețian, realizată din piatră, cărămidă și lemn a fost terminată la sfârșitul anului 1881 și inaugurată în sezonul anului următor. El se compunea din trei aripi (una centrală și două laterale) avind inițial parter, etaj și mansardă. Parterul și etajul beneficiau pe întărire lungimea lor de galerii (balconete acoperite continuu) din lemn frumos asamblat. Stabilimentul balnear de la Câlimănești (sau pavillonul) era conceput ca o unitate balneară absolută în incinta (sau apropierea) lui putându-se servi multă, asigură cazarea și administra tratamentele.

Momentul înființării construcției coincide cu începutul unei noi etape în dezvoltarea stațiunii, etapă caracterizată prin administrarea directă de către stat a izvoarelor minerale de aici și a detinătorilor existente.

Etapa aceasta se caracterizează prin realizarea unor lucrări de mare amvergură în ceea ce privește captarea surselor minerale și amenajarea în sine a întregii localități.

Acum se pun bazele modernei stațiuni balneo-climaterice de pe Valea Oltețului, ce va deveni după apariția lui Nicolae Iorga „Sinaia Vîlcei”.

UN SIÈCLE D'HISTOIRE DE LA STATION CALIMĂNEȘTI-CACIULATA

RÉSUMÉ

L'auteur y présente — en s'appuyant sur des études historiques — l'évolution de cette localité, Câlimănești — d'un petit village féodal à la Station moderne d'aujourd'hui.

Les recherches récentes prouvent que le développement de cette localité est étroitement lié à la valorification des richesses naturelles de cette zone : les eaux minérales et thermales, qui y existent depuis l'époque des Daci-Romains.

21. Gazeta Vîlcei, an II, nr. 1, din 1 ianuarie 1882.

22. Ibidem.